

S5E5. Isabelle Eberhardt: Oprør

Around the world, Ladybird and her crew ready for an adventure that nobody has ever tried before.

USA holder vejret, da Amelia Earhart igen begiver sig ud på en rekordlang flyvetur, denne gang på vej rundt om Jorden.

Then I ran into a storm, which was one of the most severe I have ever been in.

Men hun styrter ned og er endnu ikke blevet fundet. Gertrud Bell knytter stærke bånd til de arabiske stammeledere under sine strabadserende og ikke ufarlige rejser i ørken-sandet.

Every step in the desert, life and fire claim me.

Dian Fossey lever blandt vilde bjerggorillaer i Rwanda og bruger helt utraditionelle metoder for at komme tæt på de truede dyr.

I had to crawl around for two years and came to imitate their peaceful vocalizations and their contentment vocalizations, "rawr" like this.

Du lytter til Den Yderste Grænse. Jeg hedder Bjørn Harvig og har været formand for Eventyrernes Klub. I denne femte sæson skal vi på tur med de vildeste og mest fascinerende kvindelige opdagelsesrejsende. Kvinder der på hver deres måde og mod alle odds ændrede verden.

Jeg sidder og ser på et fotografi taget i 1895. Det er en ung kvinde. Hun er iklædt mactrostøj, altså en mandsdragt. Hun har et meget kønt ansigt og meget fast blik. Hun hedder Isabelle. Hun hedder Isabelle Eberhardt.

I har lige hørt Ole Wøhlers Olsen introducere dagens hovedperson. Ole, du har siden 60'erne rejst over alt i Mellemøsten og Nordafrika og har et ekstraordinært indblik i regionen. Du har været ambassadør i blandt andet Saudi Arabien, Syrien og Algeriet og er medlem af Eventyrernes Klub. Og også i regi af klubben har jeg haft den fornøjelse at

være med dig på rejser både i Jordan og Tyrkiet. I dag skal vi tale om et helt utroligt liv levet. Russisk-schweiziske Isabelle Eberhardt udfordrede alt og alle, da hun som ung journalist rejste til Nordafrika, forelskede sig i araberne, konverterede til en sufi-islamisk sekt og forklædt som mand under navnet "Mahmoud Essadi" gennemrejste Sahara på dromedarer. Eberhardt søger helt ud over den yderste grænse af, hvad samtiden mener er tilladt - særligt for kvinder - og hun tager for sig af alle de forbudte varer: Alkohol, hash og sex, før hun bliver forsøgt myrdet.

Så er der blevet lagt i kakkelovnen, Ole. Musikken, som vi har hørt her i baggrunden, er fra operaen "Songs of the Uproar," Sange fra Oprøret, der er bygget på netop Eberhardts liv. Sangen, som vi hører nu, hedder "I Have Arrived," Jeg er Ankommet. Det emmer af magi og eventyr. Nummeret starter stille og roligt, men kryber så på en eller anden måde under huden på os, der lytter, og udvikler sig, så det bliver mere og mere energisk. Det bliver mere og mere rodet, næsten skørt. Og for mig, der lytter, så afspejler det på en eller anden måde i Eberhardts liv.

Ole, fortæl om Eberhardts baggrund.

Ja. Hun er født i Geneve i 1877 og har et ret kompliceret familieforhold i den forstand, at hendes mor Nathalie havde giftet sig med en 40 år ældre russisk general, og der er tre børn fra den forbindelse. Og så senere så stikker moren af med en huslærer, som hedder Alexandre Trophimowsky, og han er en meget farverig person også. Han er tidligere ortodoks præst og er nu erklæret nihilist og anarkist. Og Nathalie får to børn...

Hvad betyder det, at man er nihilist?

Nihilist vil sige, at du er imod enhver form for organiseret samfund. Det var meget udbredt på den tid, især i russiske kredse, hvor man bl.a. lykkedes med at myrde en af de russiske zarere med en bombe, Alexander 2. Men det er et sidespring. Men hun har en ældre bror fra morens forhold til Trophimowsky, så de er to børn, og så har de tre halvsøskende fra morens første ægteskab. Og disse halvsøskende hader Trophimowsky, som i realiteten nok er hendes far. Men han vil ikke vedkende sig faderskabet, så hun er erklæret som uægte datter af Nathalie og får Nathalies, morens, familienavn: Eberhardt. Hun bliver undervist af denne huslærer, som sandsynligvis er hendes far. Hun får en meget grundig uddannelse, især inden for sprog og litteratur, og bliver utroligt meget hurtigt belæst, og hun lærer en masse fremmedsprog. Hun taler flydende russisk, italiensk, tysk, fransk, engelsk og så bliver hun undervist i latin og græsk og i klassisk ara-

bisk. Og det er jo en kraftig portion.

Hendes liv bevæger sig så i retning af Nordafrika, for det er dér, vi skal hen. Men hvorfor havner vi dér? Sagen er, at hun som 17-årig får en penneven, en fransk officer, som bor nede i Sahara. Og hun skriver ihærdigt sammen med ham og får fra ham et meget grundigt kendskab til regionen, til forholdene dernede. Og det vil sige, at uden hun selv havde været i Nordafrika, begynder hun faktisk allerede dengang at skrive artikler for en avis, som hed La Nouvelle Revue Moderne, hvor hun blandt andet skrev et meget stort værk, som hed "Vision du Moghreb", altså en oversigt over Maghreb-området i Nordvestafrika. Og det sætter gang i hendes interesse for at komme derned.

Er det gennem pennevennen hun får det ret unikke indblik i regionen, eller det gennem litteratur, hun læser, eller hvordan?

Det er både og. Hun læser selvfølgelig klassisk arabisk, så hun læser selvfølgelig også arabisk litteratur og litteratur om regionen. Og derudover er det selvfølgelig også, hvad hun får fra pennevennen. Men derudover dukker der så en algerisk-fransk fotograf op, og det var ham, der har taget det billede, som jeg nævnte her i begyndelsen af udsendelsen. Han bor i Algeriet, i en større by i den nordøstlige del af Algeriet, som i dag hedder Annaba. Dengang kaldte franskmændene den for Bône. Og han inviterer hende derned. Hun tager derned sammen med sin mor.

Og hvornår er vi der?

Det er i 1897. Der er hun altså 20 år gammel. Og moren og hun finder hurtigt ud af, at den tilværelse de har sammen med de franske kolonialister dernede, som man kalder les pieds-noirs, sortfødderne, det hænger ikke sammen. Det er ikke det, de interesserer sig for. De vil ud at opleve det rigtige i deres øjne. Det rigtige er selvfølgelig ørkenen. Det er ikke byerne. Det er araberne, og det er berberne. Og de kaster sig over islam. De begynder at interessere sig for islam.

Og Ole, allerede inden den her første rejse med moren har hun jo også været kritisk over for den franske magt, det franske kolonistyre, dernede. Fortæl, hvad er det, hun har skrevet?

Ja. Det værk, jeg nævnte, som hedder "Vision du Moghreb," som hun skrev som 18-årig for den franske avis, den er dybt kritisk over for den franske besættelse af Algeriet. Og på det her tidspunkt har franskmændene altså været i der mere end en generation, fordi Algeriet blev angrebet af Frankrig i 1830. Det var formelt tyrkisk område, men det har det jo været de sidste forrige 200 år. Men lykkedes franskmændene i løbet cirka ti års krig at få pacificeret nogenlunde Algeriet. Og ledelsen af den algeriske modstandskamp var emiren Abd al-Qadir, som interessant nok bliver beskrevet meget heroisk og positivt af Karen Blixens farfar, som var tjenstgørende som fransk officer under den franske kampagne i Algeriet i 1830'erne. Men hun kommer så herved til et område, som hun allerede har beskrevet. Hun kommer ned sammen med sin mor, og hun er interesseret, meget fascineret af området og dets historie især. Og der falder også det element ind i den arabiske kultur, berbiske kultur, på stedet: Islam. Hvad er islam for noget?

Men Ole, årsagen til, at jeg spurgte, det er også, fordi franskmændene måske allerede ved, hvem hun er, da hun lander. De ved, at der kommer en ung kvinde ned, som har været kritisk over for dem. Hvad betyder det?

Ja, det er helt klart, at her dukker der en kritiker op, som har skrevet i en fremtrædende fransk avis en indædt kritik af kolonistyret dernede. Og det er jo ikke noget, der vækker begejstring hos kolonimyndigheder. Det er helt klart. Så de holder godt øje med hende. Og da det så også viser sig, at hun og moren rejser rundt og ikke integrerer sig i den franske koloni dernede, men primært bor sammen arabere og berbere - Hvad har hun gang i? Hvad har de gang i, de to kvinder? De er jo ikke franskmænd. De kommer fra Schweiz. De har russiske aner. Er de spioner for Tyskland, for England? Alle mistror alle på det tidspunkt. Og der er det måske meget rart lige ganske kort at ridse op, hvordan ser den politiske situation ud i Nordafrika på det tidspunkt?

Ja tak.

Hvis vi ser på Nordafrika, så kan vi se, at i 1500-tallet havde tyrkerne under Selim 1. og den store sultan Süleyman the Magnificent erobret Melleømsten, og de havde erobret hele Nordafrika bortset fra Marokko, hvor der sad en sultan, som havde en elitehær, som det lykkedes at holde tyrkerne stangen. Men i de følgende 200 år er det meste af Nordafrika på tyrkiske hænder. Så sker der efterhånden det, at europæiske magter begynder at interessere sig for Nordafrika. Som nævnt først og fremmest Frankrig, der

erobrer eller angriber Algeriet i 1830'erne. Og så ser vi, at Spanien besætter den nordlige del af det nuværende Marokko i 1860, at englænderne sætter sig på Egypten og Suezkanalen, som er meget vigtig for dem for deres transporter videre til Indien lidt senere, og vi ser, at man har givet et vink til i Italien om, at de har frie hænder i Tripolitania. Tripolitania var betegnelsen for det, som i dag er Libyen. Og det sker nogle år efter Eberhardts død, at de provokerer en krig med Tyrkiet og sætter sig på Libyen. Så det eneste uafhængige land i området på det her tidspunkt er faktisk Marokko, og marokkanerne føler altså også et vist pres efterhånden, fordi franskmændene er under ledelse af en general, som hed Hubert Lyautey, som var øverstkommanderende i den vestlige del af Algeriet omkring byen Wahrān, som i dag hedder Oran.

En person som Eberhardt senere i livet også...

Som vi kommer tilbage til. Han er uden tilladelse fra Paris begyndt at trænge ind i det nordøstlige Marokko med franske styrker, og han bliver lettere kritiseret, men han bliver altså ikke fjernet fra sin post, så det han gør, passer faktisk regeringen i Paris udmærket. Og det er noget, der hidser tyskerne op, fordi de vil også gerne have en bid af Nordafrika, og kejser Wilhelm rejser faktisk, to år efter Eberhardt døde i 1903 - det kommer vi tilbage til - der rejser han til Marokko og besøger sultan Mulai Abdelhafid for at love ham tysk støtte imod fransk pres. Og det fører så til, at franskmændene sammen med Italien og Storbritannien og Spanien organiserer en konference i Algeciras i 1906, hvor de deler Nordafrika sig imellem. Dermed har de ikke sat sig endeligt på Marokko, men kejser Wilhelm gør det, at i 1911 sender han en flåde - to pansrede krydsere sender han ned til Agadir og skaber her en situation, som næsten udløser Første Verdenskrig. Det er det, historikere kalder Agadir-affæren.

Ole, det, du beskriver her, er jo også en utrolig kompleks og rodet politisk verden, som en ung kvinde lander i.

Ja, og det viser jo så, at hun netop her begiver sig ind i et politisk sprængfelt, og at den måde hun optræder på, at hun rejser rundt først med sin mor og efter moderens død - efter de har været der i ti måneder, så dør moren. Hun er kortvarigt tilbage i Geneve, men hun kommer jo derned igen og rejser rundt i mandsdragt under arabisk mandsnavn. Hun har ikke kontakt med kolonistyret. Hun har ikke kontakt med de fastboende franskmænd. Hun lever sammen med berbere og arabere.

Og det er mere eller mindre uhørt.

Det er uhørt, og blandt de franske kolonialister skaber det selvfølgelig irritation og forargelse, at hun på den måde render rundt sammen med de indfødte. Og hendes livsstil, fordi hun - som en af hendes samtidige skrev - hun drikker som en sømand, hun ryger kief, altså hashish, som en misbruger, og hun elsker, som om hun aldrig kunne få nok sex. Så det skaber selvfølgelig forargelse.

Hun tager for sig af retterne.

Det, der er værre for hende, er, at kolonimyndighederne ser på hende med meget stor mistro. Er hun spion? Er hun spion for tyskerne? Er hun spion for englænderne? For nogle af de andre? Og det fører også til, at hun adskillige gange bliver udvist af Algeriet.

Du nævner, at hun bliver utroligt fascineret af de mennesker, hun vælger at bruge sin tid med. Altså i stedet for kolonimagten så rejser hun ud til berberne. Hvad er det, der er så fascinerende ved den verden, hun møder på den første rejse, her kun 20 år gammel og kommer ned med sin mor? Hun konverterer til islam ret hurtigt. Hvorfor gør hun egentlig det, Ole?

Jeg tror, der er flere elementer her. Det første og vigtigste er vel nok, at hun har fået åbnet øjnene for den arabiske verden, for den arabiske kultur, for den muslimske religion, via sine studier i Geneve, via sin oprindelige korrespondance først med den franske officer i Sahara og så senere med Louis David, den fotograf, som inviterede hende ned, og den omstændighed at hun føler, at hun passer ikke ind i tilværelsen i Europa. I en af sine dagbøger skriver hun blandt andet: "Jeg kunne aldrig være tilfreds med det lette byliv i Europa. Min tanke er at tage ud i ørkenen for at tilfredsstille mit behov for eventyr og mit behov for fred. Det kræver selvsagt mod. Jeg er væk fra alle folk. Jeg er væk fra civilisationen. Jeg er væk fra dets hypokritiske overdrev. Jeg er alene på islamisk jord, ude i ørkenen, fri og i god form." Så det er en romantisk eventyrtrang. Og jeg rejste også meget ung rundt i Mellemøsten. Jeg var 21, da jeg rejste til Mellemøsten for første gang. Og det er at møde en verden, der i den grad er anderledes end den europæiske. At opleve en anden kultur live, om jeg så må sige. Du er lige pludselig havnet i en helt

anden verden. Orientens porte har åbnet sig for dig. Det er noget, jeg fuldt ud forstår, at hun er blevet dybt fascineret af det. At hun så også melder sig ind i klubben...

Det gør vi lige om lidt, Ole. Nu er vi i den her scene, jeg havde håbet på, vi skulle være i. Hun lander i Algier. Hvordan er det på det tidspunkt? Du har jo - og det er selvfølgelig meget senere - men også selv som ung med åbent sind landet i ørkenslandet mere eller mindre. Det er Algier by jo ikke. Men fortæl, hvordan det er at gå gennem gaderne i Algier, hvor du går rundt nærmest i hendes fodspor 60 år senere.

Ja. Første gang jeg kom til Algeriet var i 1970, hvor jeg blaffede fra Tunesien via Algeriet til Marokko. Der gik jeg op i den gamle by. Algier er sådan set delt op i en gammel bydel, som er oppe på en højderyg. Ja, det meste af byen går sådan skråt op ligesom Beirut. Det rejser sig ret stejlt op fra havet. Og der er den gamle by oppe, kasbaen, som de kalder den. Og så er der den franske, moderne by, som ligner bygningsmæssigt... Arkitektonisk ligner den sådan set hvilken som helst by i Sydfrankrig. Meget flotte hvide huse. Det er også derfor, man ofte kalder Algier for Alger la Blanche - Det hvide Algier. Kasbaen har været den oprindelige by, og så har franskmændene bygget ved siden af uden at rive den ned. Og det har de nok fortrudt senere under uafhængighedskrigen, dengang algerierne gjorde oprør og førte otte års uafhængighedskrig fra 1954 til 62, der blev kasbaen et af gemmestederne. Og det kan man blandt andet se i den film, der hedder "La battaglia di Algeri," hvor modstandsgrupperne netop kunne gemme sig i alle de korridorer og kanaler og underjordiske områder, hvor de havde våbendepoter, oppe i den gamle kasba.

Det, som franskmændene er bange for, skal ske, allerede da Eberhardt 60-70 år tidligere er der.

Ja. Men man som jeg dengang gik op dér i 70'erne - jeg kom også til at bo derovre to år i 1974-75 - gik op i den gamle kasba, så var det jo selvfølgelig også her, det rigtige, oprindelige Arabien set med en ung eventyrers øjne. Fordi her har man så en souk. Det er, hvad man kalder en basar på tyrkisk. Det er, hvad man kalder et marked på dansk. Det er et område, hvor de handlende tilbyder deres varer. Der er alle de dér lugte fra krydderierne, og der er selvfølgelig transport af varer ind og ud. Æseldrivere for det meste, fordi det er meget smalle gyder. Og her går det altså stejlt op og ned i den her kasba, så man kan ikke komme ind med en vogn. Nu om dage er der selvfølgelig folk, der

kommer ind med knallerter og små, motoriserede påhængsvogn. Men dengang var det faktisk meget mere oprindeligt i den forstand, at det bare var æsler, der kom ind og ud.

Er det en smuk, gammel souk, ligesom der er i Damaskus, hvor vi begge to også har været.

Det vil jeg ikke sige. Med al respekt for souken i Algier. Nej, den var nedslidt og forsømt. Det skyldes måske også, at franskmændene sådan set negligerede det. Hvis vi sammenligner med souken i Cairo eller souken i Damaskus eller souken i Bagdad, så må vi jo også her erkende, at det har været områder, der ikke var besat, og derfor blev drevet af de lokale myndigheder. Besat og besat. Selvfølgelig var Syrien besat en kort tid mellem de to verdenskrige, og Egypten selvfølgelig også af englænderne. Men her har det været en meget længere periode.

Du nævner, at Eberhardt tilslutter sig klubben, altså hun konverterer. Hun tilslutter sig - jeg starter med at nævne - den her sufi-islamiske sekt. Jeg ved ikke, om sekt er det rigtige ord. Altså, hun konverterer til islam. Fortæl, hvad sufismen er for en forgrening inden for islam. Det hun finder.

Ja. Hun tilslutter sig en sufistisk sekt, som hedder Qadiriyya. Sufi-islam er en form for moderat, meget tolerant og filosofisk form for islam, hvor man koncentrerer sig meget om meditation, ofte meditation under ledsagelse af citation af digte til ære for Gud eller musik. Og det har udviklet sig især... Den mest kendte form for sufi-islam er nok den, der blev udviklet i Konya af Jalal ad-Din Rumi, hvis disciple blev de såkaldte dansende dervisher, hvor man drejer i timevis rundt omkring sig selv, mens man gentager de hundreder af navne eller de 99 af Guds navne, som mennesket kender. Allah, Gud, har 100 navne, men mennesket kender kun 99. Den eneste, der kender det sidste navn er kamelen, og det er derfor, den altid ser så stolt ud.

Ha ha ha! Hvor herligt.

Men hun falder for den her form for meditation, og det giver hende også en ro, som nok er meget vigtig for hende, fordi når man læser hendes dagbogsoptegnelser, så ser man jo her en ung og meget forpint sjæl, som er ramt af en stor sorg. Hun var meget tæt knyttet til sin mor, så morens død i 1897, hvor hun selv kun er 20 år gammel, og at fa-

ren Trophimowsky dør to år senere, da hun er 22 år gammel, at en af hendes halvbrødre, Vladimir, har begået selvmord året før, da hun var 21 år gammel - alt det betyder, at hun føler en dyb, dyb sorg.

Det er efter den første rejse, ikke? Hun er dernede med moren i '97, kommer kortvarigt hjem, og så sker de her ting, du nævner nu?

Ja.

Hvad betyder det, at alle de her - især hendes mor, som hun har været meget, meget tæt på, og også hendes bror - dør?

Ja, det betyder jo, at hun pludselig føler sig fri - ironisk nok. Så den her dybe sorg over tabet af moren og tabet af faren og den omstændighed, at hendes helbror Augustin er måtte flygte fra... Han var blandet ind i noget anarkistisk, revolutionær russisk planlægning, eller han havde nogle økonomiske problemer. Han var i hvert fald flygtet til Fremmedlegionen, hvor han var i tre år. Men hun føler sig ulykkelig, men samtidig føler hun sig uendelig fri, fordi nu kan hun endelig kaste sin europæiske fortid af sig og ligesom skifte ham. Jeg vil nærmest betegne det som, at hun er kommet ud af en puppe, og nu er hun pludselig ikke længere en puppe, hun er en sommerfugl, som basker sine vinger i den nordafrikanske sol. Fordi nu er hun uafhængig. Men hun er ikke økonomisk uafhængig, og det er sådan set et problem for hende i de resterende få leveår, hun har. Hun har ikke mange midler.

Nej, og lige om lidt skaffer hun nogle midler, så hun kan komme tilbage. Men inden vi havner dér, Ole, så brænder jeg inde med en lydbid. For det var sådan, at der i '91 blev lavet en film om Eberhardt, og vi har fundet en lille lydbid fra den film. Filmen hedder såmænd bare "Isabelle Eberhardt." Scenen, vi skal høre nu er fra en togtur, hun har, hvor hun møder en journalist, og hvor hun sammen med denne her journalist filosoferer over, hvad hun netop vil med sit liv. Prøv at lytte med en gang.

"Let me get this straight. Your father was a priest in the Russian Orthodox church.

Pope.

Pope?

Not like the pope in Rome. This is what they are called.

Your mother was the wife of a tsar's general.

Quite a scandal, eh? They had to run away from Moscow together and live in Geneva.

And did I understand you correctly that you and your mother both travelled to Africa and became Muslims?

Yes. In Algeria. I even took an Arab name: Si Mahmoud.

I believe anything. I can only say as a simple journalist that I have absolutely nothing to offer you in return for such an astonishing story.

Is that what you are? A journalist?

Nothing more, nothing less. And when I think back now, it has been more like the life of a gypsy than a real life.

Maybe that is the kind of life I want.

Maybe it is the life for you."

"Måske er det det liv, jeg gerne vil leve, som en gypsy." Og så siger journalisten i interviewet her, "Måske er det livet for dig. Det omflakkende liv." Du nævner selv økonomien, Ole. Hun har svært ved at finde penge. Og så lige pludselig sker der et mord, som faktisk gør, at hun af mærkelige årsager får mulighed for at komme tilbage til Algeriet.

Ja, det er jo en fransk adelsmand, Marquis de Morès, som bliver myrdet af tuareger i den sydlige del af Sahara. Så skal jeg lige nævne, at tuaregerne er berbere. De er ikke arabere. Og det er de såkaldte blå mænd, Kel Tagelmust, som lever i den sydligste del af Sahara-området. Helt ude fra Mauretania og langt ind til Niger og Chad der har tuaregerne boet i århundreder. Når man kalder dem de blå mænd, så er det, fordi de farver

deres tøj med indigo farve, og det sætter også farve på huden. Men denne markis er altså blevet myrdet dernede, og hans enke i Paris er meget utilfreds med de franske myndigheder, fordi hun har ikke indtryk af, at de overhovedet på nogen måde efterspørger eller undersøger hvad der er sket. Hvem har myrdet min mand? Og da hun så træffer Isabelle i Paris, så bliver hun interesseret i at få Isabelle til - da hun nu skal vende tilbage til Algiers - om hun kan undersøge nærmere, hvad årsagen har været. Hvem er ansvarlig for drabet på hendes mand? Og denne rige adelsenke giver hende altså også nogle penge.

Og det var det, hun ledte efter, Eberhardt.

Ja. Og det betyder så, at hun kan slå sig ned i El Oued. Det er en oaseby i den sydøstlige del af Algeriet. Og hun kommer derned i året 1900. Hun er altså her på det tidspunkt 23 år gammel. Hun gør ikke rigtig noget detektivarbejde. Hun er ikke nogen Hercule Poirot. Tværtimod. Hun bruger bare enkens penge.

På hvad?

På alkohol. På kief. Når man nu siger kief, så vil jeg nævne, at det er hashish, men kief er jo faktisk en blanding af tobak og hashish. Så det er en blanding. Det er ikke ren hashish. Og så har hun altså sex på kryds og tværs, indtil hun i 1900 træffer en algerisk soldat i de franske styrker....

Ole, undskyld jeg lige afbryder. Altså, hun tager for sig af alle livets på dette tidspunkt også ulovligheder: sex, hash, alkohol. Konflikter det ikke med hendes religiøse overbevisning, hendes konvertering til islam?

Jeg vil lige gøre markisen færdig, fordi enken finder ud af, at Isabelle ikke gør noget, så hun afskærer hende fra yderligere midler. Så får hun ikke flere penge ud af det. Men tilbage til dit spørgsmål, Bjørn. Ja, selvfølgelig kan man sige, det stemmer jo ikke overens med islam. De meget rabiater muslimer mener jo, at man skal afholde sig fra alkohol totalt. At der er totalt forbud mod alkohol. Men det er jo et spørgsmål om fortolkning, fordi hvem har opfundet alkohol? Det kommer af det arabiske ord al kohl. Da general Tariq gik over Gibraltarstrædet i 711 og besatte Spanien, der begyndte araberne og maurerne i Spanien og Portugal at dyrke sukkerrør. Og de destillerede sukkerrørs-

saften og skabte alkohol. Det er jo et arabisk ord. Så der står jo flere gange i Koranen, og det står også i Hadith - det er jo beretningen om profeten Muhammeds liv - at man skal gøre alting med måde. Og det gælder også indtagelsen af alkohol. Interessant nok er en af de mest konservative muslimske prædikanter, Yusuf al-Qaradawi, som bor i Qatar, i Doha - han udtalte for et par år siden, at der er intet i Koranen om forbud mod alkohol. Det, der står, det er, at det skal nydes med måde. Så her har der været en vis tolerance, tror jeg, men med måde. Og det er ikke her, hvis man skal tro, hvad der blev sagt om hende, som jeg har nævnt tidligere, at hun drak som en sømand, så tyder det jo altså ikke på, at det var med måde. Hun greb om livet med begge hænder.

Hun er gået over grænsen, ja.

Hun gik virkelig over grænsen i mange henseender. Og så kan man sige, "Jamen, hvordan passer det så med islam?" Men islam er jo også kendt for tolerance, især hvis man taler om en sufi-version, som hun havde tilsluttet sig. Der er man ikke nær så konservativ og så restriktiv, som man er for eksempel i den wahhabittiske form, som er fremherskende i Saudi-Arabien.

Nu har vi nævnt, hvordan franskmændene ser hende, kolonimagten, der tænker, "Hvad i alverden er det for en kvinde, der kommer herved?" Hvad tænker de lokale, som hun egentlig også gerne vil være mest sammen med? Hvordan ser de den her unge kvinde?

Der vil jeg også regne med, at der har været en vis mistro. Fordi hvorfor render denne her europæiske kvinde rundt nede hos os? Er hun også i deres øjne en form for spion? Nu altså ikke for en konkurrerende kolonimagt. Med er hun en spion for franskmændene? Hvorfor render hun rundt her og stikker næsen i vores affærer? Så det kan også have skabt noget mistro. Og der kan selvfølgelig også have været religiøse konservative elementer, som siger, den måde, hun lever på, er skandaløst, når hun så samtidig påstår, at hun er konverteret til islam.

Betyder det, at hun så er alene?

Nej, det betyder ikke, at hun er alene. Faktisk har hun et rigtig godt forhold til lederen af denne her Qadiriyya-sufi-organisation, og denne her sheik hjælper hende faktisk flere gange finansielt og har stor forståelse for hende og stor tolerance over for hende.

Og så møder hun en mand?

Så møder hun Slimane. Slimane, som jeg nævnte tidligere, han er algerisk araber, og han er soldat i de franske styrker. Franskmændene ansatte mange lokale, og de havde faktisk også mange senegalesere i deres tropper i Algeriet, og som kæmpede sammen med franskmændene under den senere uafhængighedskrig. Og de lever sammen. Og det vækker også anstød hos kolonimagten. Og det betyder så, at hun bliver udvist. Det er hendes første udvisning.

Hun bliver smidt ud af landet?

Hun bliver smidt ud af landet. Det foregår på den måde, at de forflytter ham først fra El Oued op til Annaba. Men så følger hun efter. Og så smider de hende ud. Og så vender hun tilbage senere, fordi hun har været udsat for et mordforsøg. I januar 1901 er hun i den by, hvor hovedkvarteret ligger for denne her Qadiriyya-sufi-islamiske sekt, og der bliver hun angrebet af en araber, som hugger efter hende med et sværd. Hun får et dybt sår i den ene arm og et sår i hovedet og bliver indlagt på et hospital. Men hun overlever altså det her angreb.

Det er en mand, hun møder på gaden tilfældigt?

Det er en mand, som trænger igennem mængden med et sværd op til hende. Hun står sammen med de her folk fra sekten og taler sammen med dem. Og han angriber hende.

Hold da op!

Ja. Og der kan man så spekulere i, hvorfor gjorde han det? Det kommer ikke rigtig frem under retssagen, fordi han siger bare, at det var Gud, der havde befalet ham at slå hende ihjel. Og ja...

Det er jo let at sige.

Det giver jo ikke rigtig nogen forklaring. Det er aldrig blevet opklaret, hvad der egentlig skete.

Hvad tror du?

Ja, man kan spekulere. Jeg vil ikke tro på nogen bestemt teori. Jeg kan bare sige, at der er flere forskellige muligheder. En kan være, at det kan være, at det er en person, der er blevet betalt af de franske kolonimyndigheder, som synes, at nu er hun blevet så generende, at nu vil de udrydde hende. Ikke bare smide hende ud, men nu vil de slå hende ihjel. Det er en teori. Det kan også tænkes, at det er en religiøs fanatiker, netop sådan en mere fundamentalistisk muslim, som siger, at den måde denne kvinde optræder på er skændigt. Hun har ingen mand. Hun har ingen Markham, som er ansvarlig over for hende. Hun dyrker sex med en masse forskellige mennesker. Hun drikker alkohol. Hun ryger kief. Hende vil jeg slå ihjel. Det kunne være en anden forklaring. Det kan også være en person, som betragter hende som spion for kolonimyndighederne, og som siger, at hun er farlig, hende her. Hvis man har været tilknyttet - og der var jo stadigvæk oprørsgrupper rundt omkring. Så sent som en måned før hendes død, den 2. september 1903, er der et stort slag, hvor general Lyautey er i kamp med 1000 berbiske krigere. Så der er modstandsgrupper stadigvæk dernede, og det kan jo også være en af teorierne, man kunne kaste op her og sige, det kunne være en, som siger, at hun er fransk spion. Hun er ude efter at finde ud af, om vi har våbenlagre, og om vi forbereder angreb eller lignende. Men det bliver aldrig opklaret.

Er hun klar over, at hun jokker rundt i denne her meget anspændte situation, og at hendes tilstedeværelse ikke nødvendigvis er så heldig?

Ja. Det kan hun ikke undgå at vide allerede fra sin første analyse dernede, da hun som 17-årig skriver "Vision du Moghreb." 18-årig var hun. Der har hun en dyb indsigt i forholdene. Så det er hun udmærket klar over.

Søger hun den, Ole? Søger hun konfrontationen?

Jeg tror ikke, hun søger konfrontationen. Jeg tror snarere, hun søger frihed. Hun søger personlig frihed, og den frihed finder hun ved at optræde som en mand, fordi så skal hun ikke ledsages, som det ellers kræves i muslimske lande især i hvert fald i konservative kredse, af en mand, som er ansvarlig for at passe på hende. Det giver hende frihed. Hun søger frihed. Hun søger eventyr. Hun søger at opleve livet med alle sine sanser.

Lad os komme ud i ørkenen med hende. Jeg ved ikke, om det også rent tidsmæssigt passer ind her, men jeg husker jo, at hun også er på rejse i Sahara, og også at hun har skrevet - synes jeg - ret smukt om det her. Er det et af de citater, du har foran dig, med hendes rejse?

Ja. Jeg kan nævne her fra hendes dagbog:

"Jeg er klar over, hvor meget jeg elsker denne del af verden. Tabet af dette land ville være utroligt bittert. Dets sol, dets sand, dets rige haver og vindene, som har skabt de fantastiske sanddyner, dækket dem igennem årtusinder med sky efter sky af sand. Åh, Sahara! Truende Sahara. Du gemmer dit mørke og din mørke og skønne sjæl i tomhed. Åh, hvor jeg elsker dette land fyldt med sand og sten. Dette land med kameler, primitive mænd og med farefulde sandområder."

Det er jo klart, at her taler en romantisk sjæl, som er meget fascineret og overvældende begejstret for ørkenen og ensomheden i ørkenen. Og ørkenen er jo også interessant. Jeg har altid syntes, at når man opholder sig i ørkenen, så bliver man pludselig meget, meget lille. Man står ligesom ude på et fladt stykke papir, hvor der ikke er nogen ting. Du bliver helt alene. Og det betyder også, at du kommer til at tænke på tilværelsen på en anden måde. Og jeg tror også, at den forgængelighed der er... Jeg tænker her på den persiske digter Omar Khayyám, som i sin Rubáiyat-digtsamling blandt andet skrev om sneen: "På en støvet ørkensti / Kan lyse ét sekund / Og er forbi." Så jeg tror også, hun er fanget her af den fascination, som ørkenen skaber for mennesket, at her kan du godt skrive dit navn, men når du har skrevet dit navn i sand, så går der ikke mere end et sekund eller to, så har vinden allerede udslettet det. Og sådan er dit liv sådan set også.

Det er et smukt billede.

Og det har hun været klar over. Så hun er jo en utroligt sammensat person her. Hun flygter fra den europæiske civilisation, hun lader sig indfange af islam og den arabiske kultur, hun er fascineret af naturen i området, og gang på gang i sine bøger har hun jo også afvist, at hun kunne leve i europæiske storbyer. Det er ikke hende.

Hun søger friheden, men giver det hende mere frihed eller begrænsninger at møde Slimane? Hun bliver jo gift, gør hun ikke det?

Jo, altså det, der sker i forhold til Slimane, det er jo, at efter hun flyttede op til ham i Bône, så bliver hun udvist igen. Men så bor hun hos sin bror Augustin, der er den her storebror, hun har - han er fem år ældre end hende - som lever i yderste fattigdom sammen med sin kone i Marseille. Og der bor hun så hos Augustin og tager arbejde som dockarbejder. Hun er altså med til at losse skibe. Hun render rundt dér også i matrosthøj eller mænds arbejdstøj. Så det har hun altså også været klar til.

Også et uvant job for en kvinde.

Så den dér lille, spinkle kvinde, som kigger på én med der dér lidt sørgmodige ansigt fra fotografiet, hun har altså også slæbt kul eller tømmer, eller jeg ved ikke hvad i Marseille. Det gør hun nogle måneder, og så bliver Slimane forflyttet til Marseille, og så bliver de gift. Og det er så i oktober 1901.

Hvad siger han til hendes - ja, undskyld udtrykket - rock'n'roll life med alkohol og sex og hash og så videre?

Det ved vi faktisk ikke i detaljer. Hvis han virkelig ikke kunne leve med, at hun optræder på den måde, så havde han jo forladt hende. Så havde han forladt hende allerede før, de bliver gift. Så den omstændighed, at han gifter sig med hende, det viser, at han holder så meget af hende, at han også tolererer, accepterer og måske endda synes, det er helt fint, at hun lever på den måde.

Hun har psykiske - hvad kan vi kalde det? - udfordringer og problemer. Hun forsøger også at tage sit eget liv på et tidspunkt?

Ja, det har hun forsøgt flere gange. Men jeg tror ikke, hun har haft noget decideret dødsønske i forbindelse med sin død i Aïn Séfra i oktober 1903. Jeg tror, det har været en ulykke, der ramte.

Fortæl om den ulykke, der sker.

Ja, jeg vil først sige, at der er to primære dødsårsager i ørkenen. Den ene er, at man dør af tørst, og den anden er, at man drukner. Det kan virke bizart, at man siger drukner.

Det lyder helt skørt.

Nej, fordi der er springfloder. Springfloder optræder ofte i ørkenområder. Det er et regnfald. Nogle gange starter det med hagl, og så kommer et meget kraftigt regnfald. Og hvis jorden ikke har fået væde i 5-6-7 år, så er jorden knastør. Den er lige så hård som cement. Den absorberer ikke vandet. Og det vil altså sige, at vandet vil suse igennem de lavereliggende områder. Så hvis man rejser i ørkenen, så skal man aldrig slå sit telt op i en wadi - en wadi er et udtørret flodleje - fordi der kun man risikere, at der kommer en springflod.

Er det det, der sker, Ole?

Ja, det er det. Jeg vil først sige, at da de flytter tilbage til Algeriet sammen, der bor de først oppe i Annaba. Så flytter de til Algier, til hovedstaden, og også til en anden by, der hedder Ténès. Og så slår de sig ned i en mindre by, der hedder Aïn Séfra. Og i Aïn Séfra sker der altså det, at de bor i en hytte. Det er sådan en lerhytte eller mudderhytte.

Og inden denne her regn begynder at falde, så skal vi jo have introduceret eller i hvert fald nævnt en meget vigtig person. Vi har allerede nævnt ham for længe siden efterhånden. Hvad hedder han? Lyautey?

Ja, det er generel Hubert Lyautey. Han er professionel fransk officer. Han har gjort tjeneste i Indokina. Han har gjort tjeneste på Madagaskar, som også var besat af franskmændene på det tidspunkt. Og han kommer til Algeriet i begyndelsen af 1903. Og han bliver kommandant i den vestlige del af Algeriet omkring den største by i det vestlige Algeriet, som hedder Wahrān eller Oran. Og her er han altså general, og han bliver udsat for nogle angreb berbiske krigere og oprørsstyrker, og det udarter til et slag, som finder sted den 2. september 1903 i El-Moungar. Og der er han i krig med cirka 1000 velbevæbnede berbiske ryttere.

Hvordan møder Eberhardt ham?

Hun får til opgave af en fransk avis - fordi hun har stadigvæk fra tid til anden skriverier og artikler - hun får til opgave at skrive om slaget.

Men hun har jo været ekstremt kritisk over for kolonimagten. Det må han jo også vide. Det burde jo ikke være på hold?

Næh, men det kan jo godt være, at det stadigvæk har været La Nouvelle Revue Moderne, som har bedt hende om at skrive. Under alle omstændigheder er hun deroppe kort efter slaget og beskriver, hvordan situationen har været. Og der møder hun så general Lyautey. Og han bliver nok fascineret af den her unge kvinde, imponeret over hendes arabiskkundskaber, imponeret over hendes lokale viden og kontakter til de lokale. Og det, finder han så, kunne være nyttigt for ham, så han ansætter hende faktisk som en slags forbindelsesofficer i forhold til de lokale berbiske og arabiske ledere. Men det er altså et kortvarigt bekendtskab, fordi hun dør den næste måned, den 21. oktober.

Fortæl om, hvad der sker.

Ja, Lyautey vil jeg godt lige gøre færdig i den forstand, at hvad sker der med ham senere? Fordi jeg har nævnt ham tidligere, at han begynder uden tilladelse fra Paris at trække tropper ind i den østlige del af Marokko. Og da vi så er nået frem til det, jeg har nævnt tidligere med Algeciras-konferencen, og at man laver i 1912 en aftale om, at Spanien skal have den nordlige tredjedel af Marokko, og franskmændene skal have resten. Der bliver han så den franske de facto guvernør. Han bliver général résident i Marokko indtil 1925. Så der sidder han så som fransk guvernør i Marokko i 13 år. Så en interessant person også, selvfølgelig.

Men tilbage til Aïn Séfra og den ulyksalige springflod. De har boet der, de er købt eller lejet en lille hytte. Den har sikkert været mudderklinet. Det har sikkert været en ret primitiv bolig, de har haft. Og hvor den har ligget i forhold til wadien, og hvor vandet kommer igennem, det ved jeg ikke, men vi må formode, at den har været i den lavere del af byen og dermed er blevet ramt af de her meget massive, voldsomme vandmasser, der knuser huset.

Hendes mand, Slimane, undslipper og overlever.

Han slipper ud. Han kan måske have været oppe i byen, højere oppe i byen, på det øjeblik, det sker. Det ved vi ikke. Vi ved bare, at han overlever.

Jeg har også forsøgt at læse så godt op på Eberhardt, jeg nu kunne, og der florerer forskellige teorier om hendes død. Hun havde været psykisk skrøbelig. Nogle kaldte hende skør. Om de kunne lide hende eller ej. Hun havde forsøgt at begå selvmord før. Der er i hvert fald hypoteser, der mener, at de blev advaret om det her, og at hun ikke ville forlade huset. At hun måske...

Havde et dødsønske.

Havde et dødsønske eller ventede på, at vandet skulle komme. Det blev hendes skæbne. Hvad mener du om de teorier, Ole?

Puh, det kan man jo kun gisne om. Man kan tage detaljer fra hendes liv, som trækker i den ene retning, og andre, der trækker den anden retning, så...

Hun er i gang med nogle skrivelser på det her tidspunkt.

Ja, til fordel for den teori, som siger, at hun ville gerne leve videre, der kan man jo så sige, "Jamen, hør nu her. Hun var i gang med at skrive to romaner og nogle noveller, og dem ville hun jo nok gerne have gjort færdig." Så det kunne tale for, at hun ikke havde haft et dødsønske, og at det ikke er en form for kamufleret selvmord, at hun gør sig til offer for den her naturkatastrofe.

Hendes navn lever i bedste velgående, kan jeg forstå, i Algeriet. Der er gader, der er blevet opkaldt efter hende. Nu har vi nævnt film, operetter og så videre. Hvordan opfatter de - måske også de unge - hende i dag i Nordafrika?

Hun er en kendt person af den nuværende algeriske befolkning. Et land, der har været besat i 132 år, og som har måttet kæmpe med store tab i menneskeliv for sin uafhængighed i otte år, er selvfølgelig meget opmærksom på personer i deres besættelsehistorie, som har vist sympati over for lokalbefolkningens ønsker om selvstændighed og uafhængighed. Og derfor figurerer hun også blandt de personer. Og det er helt klart. Og det er derfor også naturligt, at man visse steder i Algiers, og jeg tror også i Constantine, har brugt hendes navn som gadenavne. Derudover bliver hun stadigvæk læst. Da jeg forlod Algeriet sidst efter min sidste ambassadørpost, og jeg rejste fra Algeriet i 2010, der fik min kone en bog af en af de lokalansatte unge kvinder på vores ambassa-

de. Og det var en bog skrevet af Eberhardt. Det var poesi fra ørkenen. Og med dedikation fik hun den her bog.

Det er jo fint. Så lever hendes navn videre.

Og det var en ung person, som knap har været mere end... Jeg tror, at den her lokalanstattede dame, som var ansvarlig for vores visumafdeling og vores regnskab, hun har været et stort barn under uafhængighedskrigen. At hun læser Eberhardt, som er død på det tidspunkt lidt mere end hundrede år tidligere, det er jo interessant nok.

Ole, jeg vil sige tusind tak for, at du var med i dag, og jeg synes, vi skal slutte af med at høre lidt fra denne her film, vi har hørt en enkelt lydbid fra tidligere. Det er Eberhardt, der meget poetisk - jeg ved ikke, om det er fra en dagbog eller fra en anden udgivelse - siger, "Jeg har ledt efter mig selv, og ved at gøre det og have brugt min krop, så er min sjæl blevet lettet."

"I have searched for me, and in doing so I have wasted my body to make my soul lighter."

Tak for i dag, Ole.

I lige måde, Bjørn. Tak skal du have.

Den Yderste Grænse er produceret af Kontoret Juhl og Brunse for Nationalmuseet og Radio Loud med Bjørn van Overrim bag lyden. En særlig tak til Bent Jensens og Arktisk Institut, De Kvindelige Eventyrernes Klub, David Hoffman, Discovery Channel og National Geographic. Find serien på vorestid.dk eller dér, hvor du normalt finder dine podcasts.